

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Livs berättelse -
en inblick i hur det kan vara att gå i "en skola för alla" och
samtidigt vara särbegåvad.

Hanna Rohdin

Kunskap och fantasi
LAU370
Handledare: Monica Larsson
Examinator: Rolf Lander
Rapportnummer: HT11-2910-119

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Livs berättelse- en inblick i hur det kan vara att gå i ”en skola för alla” och vara särbegåvad

Författare: Hanna Rohdin

Termin och år: Höstterminen 2011

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Monica Larsson

Examinator: Rolf Lander

Rapportnummer: HT11-2910-119

Nyckelord: Särbegåvning, intelligens, skolgång, ”en skola för alla”

Sammanfattning

Syftet med detta arbete har varit att belysa ett särbegåvat barns väg genom det svenska skolsystemet. På inget vis skall detta arbete ses som en kartläggning över hur alla särbegåvade elever upplever sin skolgång. Endast en elev har varit i fokus och det är hennes berättelse som vi får höra. Hennes, och hennes föräldrars, uppfattning om hur just hennes skolgång har varit. För att belysa just detta barns historia har en narrativ forskningsmetod använts, vilket innebär att samtal förts med barnet och hennes föräldrar för att sedan analysera deras berättelser. Resultatet har blivit en historia som belyser skolans förmåga eller oförmåga att ta hand om dessa elever. Jag anser att ämnet har stor betydelse för läraryrket då alla som verkar inom skolan någon gång under sin yrkesverksamma tid troligtvis kommer att komma i kontakt med dessa barn. Arbetet har tillkommit för att öka intresset och väcka frågor, nyfikenhet och funderingar hos skolpersonal, föräldrar samt övriga som kan tänkas ha intresse i detta ämne.

Innehållsförteckning

Förord	5
1. Inledning.....	6
1.1 Disposition	7
1.2 Källkritik	7
2. Syfte och problemformulering	8
3. Metod och tillvägagångssätt	8
3.1 Urvalsgrupp.....	10
3.2 Genomförande.....	10
3.3 Etiska hänsyn	11
4. Litteraturgenomgång	11
4.1 Vad är intelligens?	11
4.2 Ett sociokulturellt perspektiv.....	13
4.3 Sjästjärnmodellen	13
4.4 Gardners sju intelligenser	14
4.5 Det särbegåvade barnet	14
4.6 Särbegåvad kontra högpresterande	16
4.7 Diagnos?	17
4.8 Historiskt perspektiv.....	17
4.9 Särbegåvade barns skolsituation	19
4.10 Samhälleliga svårigheter	19
5. Resultatredovisning	20
5.1 Livs historia	21
6. Diskussion.....	27
7. Avslutande reflektion	30
8. Referenser.....	32

8.1 Litteratur 32

8.2 Internetkällor.....32

Förord

Med detta examensarbete hoppas jag att pedagoger och annan skolpersonal skall få ökad förståelse för att särbegåvade elever finns runt omkring oss. Dessa barn är, precis som övriga elever, i stort behov av ”rätt” undervisning, stöd och hjälp, trots att de befinner sig på en högre nivå kunskapsmässigt än sina klasskamrater. Jag hoppas också att de särbegåvade barnen och deras föräldrar skall känna att de blir synliggjorda och lyssnade på. Dessutom kanske politiker, skolpersonal och media kan få en förändrad syn på behovet av stöd för dessa barn.

Jag vill rikta ett särskilt tack till Liv och hennes familj för att de låtit mig ta del av deras historia. Det har varit både lärorikt och intressant och i viss del ganska smärtsamt att få inblick i hur den svenska skolan kan bemöta sina särbegåvade elever.

Dessutom vill jag tacka min handledare för stöd, råd och tips som gjort att detta examensarbete kunnat växa fram till det det blivit.

Hanna Rohdin

Göteborg 30 december 2011

1. Inledning

I mitten av 1990-talet föds en liten flicka. Samma natt som hundratals människor kämpar för sina liv i Östersjöns kalla vatten kämpar hon och hennes mamma. Också de för livet. Till slut kommer hon, en underbar liten förstfödd flicka, ljushårig och blåögd. Stora ögon som tittar förundrat på världen. Nu har jag kommit, nu är jag här. Var är jag, vem är ni?

Föräldrarna tittar på sitt lilla barn och förundras. Nu är hon här! Vad vi har längtat. Men vem är hon, vad bär hon med sig in i livet? Vilket är hennes namn. De funderar noga och tanken på att döpa henne till Liv föds. Liv, ett namn som symboliserar hopp, tro och kärlek till livet. En hyllning till alla de som inte klarade sig i det kalla vattnet. Flickans namn blev inte Liv utan något helt annat, men i denna uppsats kallar vi henne Liv.

”Alla elever har rätt att utvecklas så långt som möjligt utifrån sina egna förutsättningar. Det gäller även elever som lätt uppnår kunskapsmålen.”

(Skollagen, 2010:800)

I Lgr 11 och Lpo 94 kan man se ett starkt stöd för de elever som har svårigheter att nå upp till skolans kunskapskrav. I Lgr 11 står tydlig uttalat att ”skolan har ett särskilt ansvar för de elever som har svårigheter att nå målen för utbildningen” (Lgr 11, s. 5). Men att skolan också har ett ansvar för de elever som med lätthet når målen finns inte att finna i läroplanen. Det är när man går till skollagen som man först ser att dessa barn också har rättigheter som skolan skall ta hänsyn till.

Roland S Persson, professor i pedagogisk psykologi vid högskolan i Jönköping, menar att många pedagoger verkar leva i tron att de begåvade eleverna inte behöver lika mycket hjälp och stöttning som andra utan klarar sig bra på egen hand.

Kan detta bero på att vi inte talar om dessa elever, de särbegåvade, högpresterande barnen?

Gång på gång har det visat sig, vid kartläggningar av de särbegåvade barnens skolsituation, att dessa inte prioriteras. Europarådet utfärdade en rekommendation till sina medlemsländer där behovet av särskilt stöd hos barn med särskild begåvning slogs fast. Detta skedde redan 1994. Rekommendationen från rådet var att bedriva undervisning för dessa barn inom ramen för den vanliga klassen och att man inte skulle särbehandla dem. I Sverige tas frågan upp i budgetpropositionen 2002/03 genom beslutet att lärarstuderande bör ges möjlighet att ta del av forskning angående behovet av särskilt stöd hos högpresterande barn (Wistedt, 2005).

Genom att placera elever i elevgrupper på sin egen intellektuella nivå där de inte hämmas av svagare jämnåriga och kan utvecklas i sin egen takt kan man se en fördel (Winner, 1999). Skolverket har beslutat att hösten 2012 införa spetsutbildningar i grundskolan allt enligt

utbildningsdepartementets förslag. Försöken med spetsutbildningarna avser elever i årskurs sju till nio (Skolverket, 2011).

Roland S Persson anser att spetsutbildningar för barn som kan och vill mer är en sÄrlösning men att behovet är större i de lägre åldrarna. Politikerna har börjat i fel ände när de inför dessa utbildningar i år sju till nio (www.lararnasnyheter.se). Winner anser att de så kallade spetsutbildningar inte enbart är positiva för de högpresterande eleverna. Elitklasserna kan lätt bli för kunskapsinriktade och den sociala utvecklingen hos barnen kan bli lidande. Alla barn besitter olika former av kunskap och behöver lära av varandra. Det finns de som hävdar att de sÄrbevävade barnen behöver sina jämnåriga för att träna sig i att fungera i sociala sammanhang, dessa är starka motståndare till spetsutbildningar för barn (Winner, 1999).

I Sverige har vi en skola där alla oavsett bakgrund, svÄrigheter eller bevävning samlas för att utvecklas till vuxna individer som en dag skall föra vårt samhälle framåt. En skola dit alla måste komma även om de inte vill, orkar eller inte trivs. Vi har skolplikt i vårt land. Utbildning är lagstadgad. Något som de vuxna i samhället bestämt. En skola för alla! Men har vi verkligen en skola för alla i Sverige, idag?

1.1 Disposition

Arbetet inleds genom en presentation av bakgrunden till det valda ämnet. Därefter följer syfte och problemformulering. Under metod och tillvägagångssätt diskuteras valet av metod, hur urvalet har gjorts, genomförande samt etiskt ställningstagande. I kapitel fyra följer en litteraturgenomgång som tar upp bland annat begreppet sociokulturellt perspektiv, intelligens, sÄrbevävad, sÄrbevävad kontra högpresterande, problemet med att sÄrbevävade ibland får en felaktig diagnos samt en kort historisk genomgång av den svenska skolans framväxt. Vidare följer redovisningen av de resultat som framkommit under studien som sedan diskuteras i följande kapitel, kapitel sex. Avslutningsvis återfinns en avslutande reflektion med tankar och funderingar som uppkommit under arbetets gång.

1.2 Källkritik

Forskningen inom detta fält har varit relativt begränsad, speciellt om man ser till forskning inom vårt svenska skolsystem. De texter som publicerats under de senaste årtiondet har ökat, speciellt om man ser till böcker utgivna på engelska. Dock baseras de flesta av dessa texter på eget tyckande och kan inte räknas som saklig forskning.

Viss forskning har bedrivits och bedrivs och det är från dessa böcker det mesta av informationen hämtats.

2. Syfte och problemformulering

Syftet med detta examensarbete är att belysa ett särbegåvat barns uppväxt och skolgång. Jag vill genom samtal och litteraturgenomgång få en bild av hur ett särbegåvat barns kan uppfatta sin skolgång samt väcka tankar och idéer hos läsare och respondenter.

Vad kan vi lära oss om särbegåvades situation genom Livs berättelse?

3. Metod och tillvägagångssätt

Eftersom studien utgår från endast ett barn har jag valt att använda mig av narrativ metod och teori. Teorin som ligger till grund för narrativ metod har sitt ursprung i flera olika samhällsvetenskapliga teorier. Fokus ligger på hur samhället uppfattas och hur språket används. 1969 myntade Tzvetan Todorov termen narratologi, men redan tidigare under 1900-talet hade idéerna kring narrativ uppkommit. Narrativ teori kan fortfarande tolkas på olika sätt beroende på vilken samhällsvetenskaplig inriktning forskaren är bekant med, den är ännu inte enhetlig. Enligt Johansson (2005) kan man se fem grundläggande drag hos de narratologiska huvudteorierna: autonomi, djup- och ytstruktur, berättelse/diskurs, typer av handlingsfunktioner och andra kombinationer, funktioner, sekvenser och hierarkier.

Narrativ innehåller berättelser men inte enbart, utan även berättelser om åhöraren, berättaren och den kontext som historien berättas i. Berättelsen anses påverkas av hela den situation den förekommer i. Den förändras varje gång den berättas. I samspelet mellan berättaren och åhöraren föds narrativen oberoende av om det gäller nedskrivna texter eller muntligt förmedlade historier. Samspelet äger rum inom en social ram som avgränsas i rum och tid, på grund av detta kan berättelsen inte bli den samma två gånger. Undersökningen av narrativer kan anses vara ett sätt att utreda hur människor gör sin omvärld begriplig och även hur de förnimmar sin identitet i relation till det omgivande samhället. Författaren menar att narrativ innehåller en sensmoral, en poäng, som besvarar narrativens varför (a.a).

Begreppet narrativer översätts enligt Dahlborg Lyckhage (2006) till berättande eller berättelse. Författaren anser att en narrativ metod kan delas in i fyra delar. Först sker insamlingen, analysmaterialet skall hittas och tas fram. I analysens första del skall texten ses som en helhet. Denna helhet utgör grunden för den kontext som texten i kommande analysstadiet kommer att ha samband med. Öppenhet och reflektion över sin förståelse skall präglade denna del av analysen. Därefter skall texten delas upp i meningsbärande stycken, data skall skiljas från sitt sammanhang och beskrivas med utgångspunkt i meningsbärande stycken. Syftet med detta steg är att effektivt gå igenom texten och fundera över vad den egentligen innehåller. Det tredje steget blir att förstå delarna i sitt sammanhang, mot texten i

sin helhet. Därefter skall delarna föras samman utefter likheter och skillnader i olika grupper. Det fjärde och sista steget innebär att grupperna skall namnges och ett tema skall lyftas fram från det gemensamma mönster som uppkommit i de olika grupperna.

När en berättelse delas med andra kan man säga att den är intersubjektiv. Det är mänskligt att berätta och det skapar mening. Både dolda och öppna budskap återfinns i texten, berättelsen innehåller såväl latent som manifesterade budskap. Narrativitet ska, enligt Paul Ricoeur, ses som likartad med andra tolkningstraditioner, till exempel hermeneutik, och förstås som en form av tolkning. Filosofen Ricoeur har haft stor betydelse för metoden inom både samhälle och forskning (Jonsson, Heuchemer & Josephsson, 2008).

I fokus i denna uppsats är *livsberättelsen*. Enkelt uttryckt är en livsberättelse den berättelse en person berättar om sitt liv eller delar av detta. Människors egna tolkningar sätts i centrum, trots deras motsägelsefullhet och komplexitet. För att få en sammanfattning av argumenten för studiet av livsberättelser kan Laurel Richardssons beskrivning av fem sociologiska aspekter i en narrativ analys av livsberättelser användas (Johansson, 2005).

1. Berättelser skapar mening och ordning i vårt vardagliga liv samt artikulerar våra vardagserfarenheter. Det som i fenomenologiska termer benämns som människans livsvärld synliggörs, det vill säga de tolkningsramar och regler vi använder oss av rutinmässigt för att förstå andra och oss själva.
2. Berättelsen hjälper oss att skapa en sorts ordning i vårt liv. När en människa tillfrågas om hur eller varför hon utvecklat en viss identitet besvarar de oftast frågan med flera olika berättelser. Dessa synliggör hur personen upplever sitt subjektiva liv. Detta kallas den självbiografiska aspekten av berättelsen.
3. Vi får möjlighet att förstå andra människor genom berättelsen. Vi får möjlighet att ta del av andra människors liv, de vi inte personligen känner men även personer i vår närhet.
4. Vi får prototyper eller modeller för hur vi skall förstå våra liv genom kulturella berättelser. Moraliska berättelser om vårt folk som utvalda och hjältar, som offer eller erövrare men även berättelser om ras, social klass eller genus.
5. De berättelser som kan ge röst åt de som marginaliserade och tystade av de dominerade och hegemoniska kulturella berättelserna, till exempel homosexuella eller minoritetskulturer. Här är det snarare gruppens historia som berättas än individens. Dessa berättelsers viktigaste roll är att ingjuta mod, hopp och en vision om en möjlig samhällelig utveckling.

Författaren beskriver livsberättelsen som en specifik typ av berättelse som betyder att en person berättar om sitt liv, allmänt eller i en viss aspekt. Vidare skriver Johansson: "forskaren som samlar in/lyssnar till en livsberättelse inte får direkt tillgång till "livet" som

objektiva händelser eller subjektiva tolkningar av dessa händelser utan endast livet som berättat - en kontextuellt bunden berättelse”(Johansson, 2005, sid 225) Detta innebär att forskaren inte möter samma person vid insamlingstillfället som sedan beskrivs i texten som blir resultatet(a.a).

3.1 Urvalsgrupp

Avsikten från början var att jämföra tre särbegåvade barns skolgång men på grund av begränsad tid och svårighet att komma i kontakt med dessa barn gjordes valet att fokusera på ett barn. Barnet valdes genom att tidigare kännedom om hennes familj och situation fanns. Det studerade barnets särbegåvning har konstaterats av Ole Kyed, lärarutbildad forskare inom pedagogisk psykologi, verksam vid Danmarks Pedagogiska Universitet. Eleverna som Liv delat sin skolgång med kommer från en relativt likartad socioekonomisk bakgrund och alla har svenska som modersmål.

3.2 Genomförande

Det huvudsakliga målet med denna studie är inte att generalisera utan att undersöka. Examensarbetets fokus ligger på att belysa hur ett barn med särbegåvning upplevt sin skolgång. Genom att följa en 17-årig särbegåvad flickas, i detta arbete kallad Liv, och hennes föräldrar, Uno och Liselotts väg genom det svenska skolsystemet får vi en bild av hur det kan se ut. Liv bor i en by i södra Sverige och har under sin skolgång gått både i en kommunal skola och i en friskola.

Arbetet började med att jag letade efter publicerade texter om särbegåvning och särbegåvade barn. Genom att söka på internet och prata med Liselott fann jag en del böcker som var relevanta för ämnet. Efter att ha läst igenom dessa tog jag kontakt med familjen och stämde möte för samtal. Jag funderade länge på om jag skulle genomföra samtalen med Livs föräldrar enskilt eller om vi skulle samtala alla tillsammans. Ganska snart tog jag beslutet att genomföra dem enskilt. Detta för att få höra hur de båda föräldrarna uppfattat Livs uppväxt utan att någon av dem skulle kunna påverka den andras historia. De båda vårdnadshavarna, Uno och Liselott, har bidragit med sina funderingar, sin oro och frustration. Dock har Liselott varit mer aktiv i arbetets framväxt då hon äger djupare kunskap om ämnet än Uno. Det är även hon som haft den största kontakten med skolan. Liselott förklarar detta med att hon, förutom att informera skolan om särbegåvning, även fått informera Uno om särbegåvning och skolans verksamhet. De har båda varit tillgängliga för frågor och deltagit i längre samtal under arbetets gång. Samtalen har genomförts i familjens hem och varje samtal tog cirka två timmar. För att få informanterna att känna sig trygga bad jag dem att redogöra för Livs liv, från början till idag. Under samtalet tog jag rollen som åhörare och ibland ställde jag frågor för att få en djupare förståelse för vad informanten menade med det han eller hon sade. Dessa samtal spelades in digitalt. Därefter lyssnade jag på inspelningarna och transkriberade dem. Då

frågor om vad som egentligen menades uppstod eller när, i livsberättelsen, något specifikt inträffat använde jag mig av telefonsamtal för att få klarhet. Vid genomgången av transkriptionerna har jag valt ut de tankar som jag tyckte bäst belyser hur skolgången för ett särbegåvat barn kan se ut. Efter varje referat finns namnet på den som talat inom parentes. Det kan tyckas intressant att av de referat som återfinns i texten så är endast ett av dem uttalat av Uno. Detta kan ha att göra med att han, enligt honom själv, inte är lika insatt i vad särbegåvning innebär och hur skolan fungerar. När problemen i skolan startade reagerade han med att tycka att det var Liv som skulle anpassa sig till verksamheten och inte tvärtom. Ju äldre Liv har blivit och ju mer Uno lärt sig om särbegåvning kan han nu tycka att han agerat fel vid många tillfällen. Vid sammansättningen av berättelsen har jag valt att beskriva den i kronologisk ordning för att läsaren på ett enkelt sätt skall kunna följa med. Livs berättelse har varit grunden och där jag känt att det varit relevant har jag infogat händelser som framkommit från samtalen med hennes föräldrar. I slutet av resultatredovisningen har jag tagit med några frågor som jag tyckte var viktiga för att förstå hur ett särbegåvat barn kan tänka och känna angående sin skolgång och de pedagoger som arbetar med dessa barn. Referaten är ordagrant återgivna med en del språkliga redigeringar.

3.3 Etiska hänsyn

Examensarbetets objektivitet kan påverkas av att respondenten har tidigare erfarenhet av familjen som medverkar. Dock har alla medverkande informerats om att deras deltagande är helt frivilligt och de har fått läsa igenom all text innan den slutgiltiga versionen lämnats för granskning. För att motverka att de deltagande ska kunna identifieras är samtliga namn i studien fingerade eftersom ämnet kan anses som kontroversiellt.

4. Litteraturgenomgång

4.1 Vad är intelligens?

Roland S Persson nämner normalfördelningskurvan i en artikel i Pedagogiska Magasinet nr. 11. Han säger:

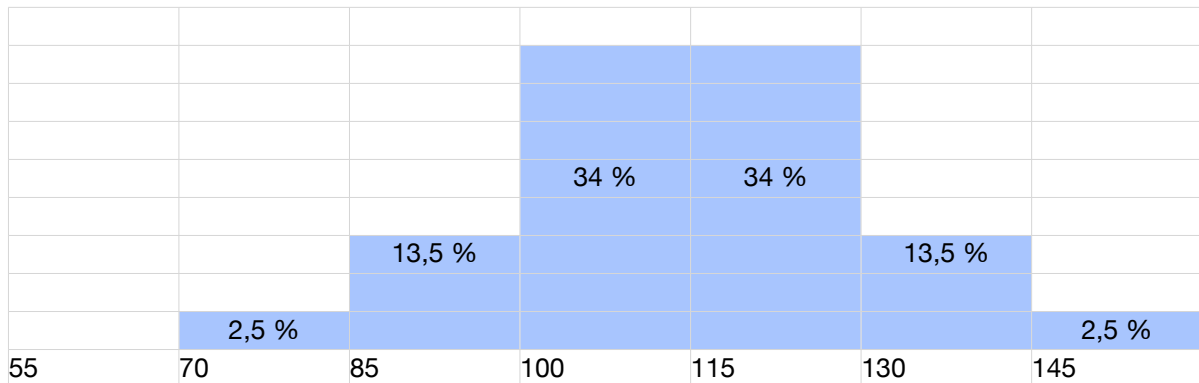
”Normalfördelningskurvan kommer vi inte ifrån, den är ju nästan som en naturlag. Var folk hamnar på kurvan beror på hur vi definierar det vi vill beskriva.”

(www.lararnasnyheter.se, 2011)

Det vanligaste sättet att mäta en persons intelligensnivå är att använda sig av IQ test. Här måste hänsyn tas till relationen mellan barnet och den som genomför testet, barnets

trygghetskänsla under testet och även själva testsituationen. Trots detta är det relevant att peka på de traditionella värden som används för att förstå olika former av intelligens. I allmänhet talas det om att 2-5 % av en befolkningsgrupp har särskilda förutsättningar. De har fördel av tillrättalagd undervisning och särskild planläggning.

För att belysa hur fördelningskurvan ser ut kan man studera följande bild:

(Kyed, 2007, s. 47)

Cirka 2/3 av alla människor ligger mellan 90 och 110. Gruppen som räknas som särbegåvade ligger mellan 130 till 200. Detta visar på att gruppen i sig inte är en homogen grupp utan att det inom gruppen är en stor variation. Ungefär 2 av 100 placerar sig mellan 130 och 144 och 1 av 1000 återfinns mellan 145-159. För de som anses helt exceptionella räknas utifrån en normalfördelningskurva där 3 av 100 000 ligger på ett IQ mellan 160 och 174. De individer som räknas till genier ligger på ett IQ över 175. Dessa brukar enligt statistiken vara 3 av 10 miljoner. Dessa värden skall inte tillskrivas för stor relevans eftersom andra skalor kan lägga snittet på ett helt annat sätt. Oavsett skall denna typ av test betraktas mer ur ett statistiskt intresse än av reellt värde. Det som räknas är en samlad översyn av barnets hela verklighet. Andra faktorer som skall beaktas är kamrat-, föräldra-, lärarintervjuer, skolprestationer och kreativitet. En person kan vara särbegåvad inom ett kreativt område utan att nå upp till ett IQ på 130 eller mer (Kyed, 2007).

För att beskriva en person som har en begåvning utöver det vanliga inom ett eller flera områden använder forskningen begreppet särbegåvning. Roland Persson beskriver den särbegåvade människan som en person som återkommande förvånar både tillämpningsmässigt och kunskapsmässigt genom sin exceptionella förmåga i ett eller flera beteenden. Många särbegåvade individer döljer av olika anledningar sin begåvning. I vissa fall är de inte heller medvetna om sin kapacitet. Detta kan bero på att individen inte blir sedd som den hon är (Wallström, 2010).

IQ har tidigare använts som måttstock för placering av olika elever i specialklasser. Elever med ett IQ mellan 70 och 85 placerades i hjälpklasser. Som ett mellanting mellan hjälp- och normalklasser fanns även svagklasser i vissa städer. Svagklasserna var främst riktade till elever med ett IQ mellan 85 och 90 (Börjesson, 1997). På senare år har begreppet IQ kritiserats och olika forskare har utvecklat teorier och tankar om hur man skall mäta begåvning. Korp och Gardner menar att IQ begreppet inte mäter begåvning på ett godtagbart sätt. Mätningen anses gammalmodig och orörlig. Enligt Korp (2003) kan kunskap beskrivas som sociala konstruktioner som får mening och uppkommer i samspelet mellan människor. Tankarna förs till det sociokulturella perspektivets begrepp genom detta uttalande.

4.2 Ett sociokulturellt perspektiv

Det sociokulturella perspektivet är den teori som har haft störst påverkan på Lgr 11 och den tidigare Lpo 94. Den är på grund av detta det mest betydelsefulla pedagogiska perspektivet just nu. Det sociokulturella begreppet kännetecknas av att man talar om lärande istället för kunskap. Viktigare än produkten är förloppet. Lgr 11 (2010) beskriver kunskap som något som kommer till uttryck i olika former - genom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet.

Enligt Wennström (2010) är acceleration och årskurseliminering ett bra sätt att praktisera det sociokulturella lärande som läroplanerna är baserade på. Enligt Wennström kan man säga att den går emot svensk skolpolitikens grundtankar men stämmer förhållandevis väl överens med tankarna på individanpassning som finns i de svenska läroplanerna.

4.3 Sjöstjärnmodellen

I Kyeds (2007) bok beskrivs en modell som forskare, med hjälp av Tannenbaums syn på utvecklingen av den medfödda potentialen med basen i fem viktiga psykosociala faktorer som samspelar i ett komplicerat mönster, har utvecklat. En "sjöstjärnmodell" med fem armar som kan vara mer eller mindre utvecklade. Dessa armar är grunden för att en person kan utveckla sin potential. Armarna benämns som:

1. Den generella intelligensen G-faktorn
2. Speciella talanger som till exempel musikalisk talang,
3. Icke intellektuella personlighetsfaktorer så som uthållighet, socioemotionella förmågor och så vidare,
4. En stöttande och utmanande omgivning som kan främja de särskilda förmågorna
5. Att vara på rätt plats vid rätt tidpunkt. Chansen.

4.4 Gardners sju intelligenser

Andra sätt att dela in förmågor eller intelligens går att finna. Enligt Gardner (1994) kan man dela in begåvning i sju olika intelligenser.

1. *Lingvistisk*: Har samband med språkuppbyggnad och grammatik.
2. *Logisk-matematisk*: Har samband med förmågan att se sammanhang, orsak och verkan, logiska resonemang, generalisering, klassificering och slutledningsförmåga.
3. *Spatial*: Att uppleva färg, uppfatta världen med exakthet, se linjer, förändringar, form och rymd med inlevelse.
4. *Kroppslig-kinestetisk*: Förmåga att prestera och skapa med kroppen, god balans och koordination.
5. *Musikalisk*: Fallenhet för att kunna värdera och njuta av kvalitén på musik, takt/rytm känsla samt att kunna skapa musik
6. *Interpersonell*: Social fallenhet för att avläsa känslolägen, känna stämningar och känslor hos andra samt god samarbetsförmåga.
7. *Intrapersonell*: Kunna anpassa beteende efter situation, god självkänedom.

Gardner menar att även om alla människor besitter alla dessa intelligenser så är någon eller några dominerande. Detta skulle innebära att om man får möjlighet att använda den dominerande intelligensstypen så ofta som möjligt skulle man ha lättare att lära. Winner (1999) skriver att barn, enligt Gardner, borde få stimulans inom alla dessa sju områden dagligen. Gardner (1994) understryker svårigheten att på ett vetenskapligt sätt fastställa dessa intelligenser.

4.5 Det särbegåvade barnet

Särbegåvade individer är just individer. Gruppen är på inget sätt homogen utan behoven, potentialen och begåvningarna varierar. Vi måste hålla i minnet att vi generaliserar när vi försöker beskriva hur särbegåvning ser ut. Dock finns det en viss karaktäristik som kan förenkla förståelsen för barnen och deras handlingssätt.

Att identifiera små barn med särbegåvning kan vara svårt. Detta kan bero på flera olika saker. Några av svårigheterna kan vara:

- För att kunna upprätthålla en god och relevant pedagogisk miljö krävs kännedom om barns generella utveckling. Detta kan dock innebära att pedagogerna begränsar sina förväntningar på barnen så att de inte får tillräckliga utmaningar eller tillåts visa sina särskilda begåvningar.
- Erfarenhet inom det område där barnet senare utvecklar en särskild talang saknas.

- Ett omoget socialt och känslomässigt beteende kan dölja en del yngre barns färdigheter och de kan vara oförmögna att styra sin inläring på grund av detta. Till exempel kan de ha svårigheter att koncentrera sig tillräckligt länge för att kunna visa sin talang.
- Det finns en risk i att övertolka en begåvning inom ett visst område då begåvningen inom något annat område kan förbises och inte identifieras. Begåvning kan finnas inom flera olika områden.
- Vi är bättre på att identifiera barn som visar begåvning beroende på vilket område de visar sin begåvning i. Till exempel kan det vara lättare att uppmärksamma ett barn med språklig begåvning än ett barn med avancerad matematisk begåvning (Kyed, 2007).

För personer med ett IQ på minst 130 finns en internationell social förening kallad Mensa. I Sverige finns över 3000 medlemmar i åldrarna 6 till 80 år. Föreningen har på sin hemsida en beskrivning på hur man kan känna igen ett särbegåvat barn. Återigen bör vi ha i minnet att alla individer är olika.

Barnet

- har en större fallenhet än sina jämnåriga att komma ihåg tidigare inlärd kunskap, kunna bearbeta ny kunskap och bearbeta information snabbare.
- är ofta uttråkat eftersom det sällan får utlopp för sin begåvning och är negativ till skolan. Detta i sin tur gör det raslöst vilket kan utveckla ett passivt avståndstagande och göra att individen börjar dagdrömma och bli uppslukad av en inre värld, eller ett aggressivt beteende gentemot skolan.
- visar öppenhet för andra typer av inläring.
- har mycket stor koncentrationsförmåga då det gäller självvalda aktiviteter.
- har ett extremt högt rättspatos vilket kan bidra till problem i förhållandet till andra elever.
- är mycket vetgirigt vilket kan göra att dess frågor uppfattas som provocerande av pedagoger och andra elever.
- kan ha svårt att släppa en aktivitet och gå vidare till nästa. Barnet vill utreda allt vilket kan leda till att ett avbrottet orsakar stor frustration hos denne.

Källa: www.mensa.se

Enligt Ellen Winner, professor i barnpsykologi vid Boston University, förekommer det uppdiktade historier om särbegåvade barn och många av dessa barn passar inte in på varken myter eller checklistor. Därför bör man förhålla sig skeptisk till ovanstående typ av listor (Winner, 1999).

Winner, tillsammans med flera forskarkollegor har kommit fram till tre gemensamma drag hos särbegåvade barn:

- Brådmogenhet - de särbegåvade barnen börjar tidigt lägga under sig olika områden, de kan till exempel spela ett instrument eller läsa vid 2-3 års ålder. De gör oerhört snabba framsteg inom ett eller flera områden. De umgås gärna med vuxna och är vad vi brukar kalla "lillgamla".
- Envisas med att utveckla sitt lärande i sin egen takt - förutom att lära sig i sin egen takt lär sig dessa barn även på ett mer kvalitativt särpräglad sätt. Ideligen gör de upptäckter som bidrar till att motivera dem att lära mer och de visar sin kreativitet genom att lösa problem på förut okända sätt.
- En rasande iver att behärska - särbegåvade barn har ett närmast besatt och intensivt intresse av olika områden. Barnet kan i dessa fall fokusera så intensivt på sin uppgift att det förlorar kontakten med sin omgivning. Detta starka intresse förenat med lättheten att lära leder till starka resultat (Wallström, 2010).

4.6 Särbegåvad kontra högpresterande

Roland S Persson har genomfört en studie vid högskolan i Jönköping som visade att andelen elever med mycket goda förutsättningar uppskattades av lärarkåren till cirka nio procent. Större delen av denna grupp går att identifiera som högpresterande elever. Andelen särbegåvade elever är en mindre grupp som ofta är svårare att identifiera eftersom alla inte visar sina förmågor för sin omgivning. Många gånger lever de i en självklar relation till sin omvärld som är vanlig hos barn och är inte medvetna om sina förutsättningar. Vad skiljer då de särbegåvade eleverna från de högpresterande? Vid en första anblick kan man tydligt se att de högpresterande eleverna utmärker sig på ett sätt som gör att det är lätt att identifiera dem som begåvade. Deras agerande och egenskaper ses som positivt, de arbetar mycket hårt, har ofta bra idéer och lyssnar med stort intresse. De särbegåvade barnen utmärker sig mindre tydligt och inte heller på ett sätt som ses som positivt i skolans värld. Följande beskrivning, publicerad på Mensas webbsida, beskriver skillnaderna mellan högpresterande och särbegåvade elever och bygger på forskning gjord av Shirley Kokot men återfinns även hos Ole Kyed (Wallström, 2010).

Högpresterande

kan svaret
besvarar frågor
har jämnåriga kamrater
är intresserade
tycker om skolan
har goda idéer
lärt sig snabbt
lyssnar med intresse

Särbegåvade

ställer frågor
diskuterar dem
föredrar vuxna
är nyfikna
tycker om att lära
har tokiga idéer
kan redan
visar starka åsikter och synpunkter

tar emot information	bearbetar information
kopierar	skapar nytt
är nöjd med sin inläring	är mycket självkritisk
förstår idéer	tänker abstrakt
tänker steg för steg	tänker komplext
arbetar hårt	sysselsätter sig med andra saker men klarar sig ändå

(www.mensa.se; Kyed, 2007)

Gruppen särbegåvade har oftast ett behov av andra arbetssätt för att nå framgång enligt sina förutsättningar. De behöver stimulans utöver den ordinarie undervisningen för att inte riskera att bli uttråkade och om detta inte ges dem riskerar de att misslyckas i högre studier (Wallström, 2010).

4.7 Diagnos?

Det förekommer att särbegåvade barn felaktigt diagnostiseras som barn med ADHD/ADD. De barn som omtalas som impulsiva, rastlösa och dagdrömmande kan beskrivas som barn med DAMP-aktiga symptom. Vissa likheter kan skönjas men skillnaderna mellan barn med denna diagnos och särbegåvade barn är stora. Där de diagnostiserade barnen visar på svårigheter i livets alla sammanhang visar de särbegåvade att de kan vara fokuserade och målinriktade inom de aktiviteter som intresserar dem. Mycket av den undervisning som bedrivs idag fokuserar på att minimera elevernas svårigheter istället för att utveckla deras styrkor. En förändrad grundsyn med fokus på motivation, intresse och starka egenskaper kan bidra till att minska svårigheterna. Man kan konstatera att den medicin som idag används för behandling av dessa barn under inga omständigheter kommer att verka på särbegåvade barn men har i gengäld god effekt på barn med ADHD/neurologiskt betingade svårigheter (Kyed, 2007).

4.8 Historiskt perspektiv

Behovet av en skola grundades då människan inte kunde uppnå de kunskaper som krävdes utan hjälp. Ett komplexare samhälle med behov av nya tekniker, som till exempel skriftspråket, gjorde att skolan som inrättning uppstod. Detta var i Persien, nuvarande Iran, för cirka 5000 år sedan (Hjörne & Säljö, 2008).

Folkskolan inrättades i Sverige 1842 men läroverk hade funnits flera hundra år innan dess. Läroverken var skolor för den kulturella elitens pojkar. Endast ett fåtal av befolkningen gick i dessa läroverk. Undervisningen av den övriga befolkningen begränsades till läs- och skrivundervisning, viss räkning samt de tio budorden och Katekesen (Skolverket, 2000).

När folkskolan uppstod fanns det redan en uttalad förväntning på hur elever och lärare skulle bete sig och hur undervisningen skulle bedrivas och organiseras. Detta gjorde att de nya grupper av barn som fick möjlighet att gå i skolan var tvungna att anpassa sig till ett redan befintligt system. Bestraffning var ett sätt att hantera de elever som hade svårigheter att anpassa sig av en eller annan anledning. Genom uteslutning av oönskade elever märktes tydligt segregeringen i skolan. Utbildning var en ojämnt fördelad resurs. Flickor ansågs vara svagbegåvade och erbjöds endast en minimikurs. Det var inte förrän i mitten av 1900-talet som flickorna hann ikapp och fick rätten till en likvärdig och gemensam utbildning tillsammans med pojkarna (Hjörne & Säljö, 2008).

Idag är det flickorna som presterar mer än pojkarna och generellt sett har flickor högre betyg och högre utbildning än pojkar. Beslutet om nioårig skolplikt togs i riksdagen 1950 och folkskolan som då var obligatorisk byggdes på tre år, motsvarande den tidigare flick- och realskolan (Skolverket, 2000).

Dock är de särbegåvade barnens skolhistoria inte lika mångfärgad. Redan 1915 skrev Binet att samhället borde instifta klasser för de ”övernormala” för att på detta sätt kunna dra nytta av den resurs de satt inne med. Binet förklarade detta med att det är genom de få utvalda och inte genom de medelbegåvade som människans framsteg och uppfinningar görs. I Sverige har det sedan 1920-talet och framåt förordats att de särskilt begåvade barnen borde placeras i specialklasser av bland annat professorer som Anderberg, Elmgren och Jaederholm. Dessa professorer ansåg att de högpresterande barnen annars kunde drabbas av utträkning och understimulans. I Göteborg genomfördes under 1920-talet försök med begåvningsklasser. Dessa avslutades dock på grund av för snävt elevunderlag. Alla försök med specialklasser avbröts 1953 efter påträngande protester från diverse håll. Skolan skulle fokusera på social fostran och därmed var blandade klasser att föredra (Hjörne & Säljö, 2008).

När Lgr 80, läroplan för grundskolan 1980, infördes blev också begreppet ”En skola för alla” känt. Detta är ett sätt att uttrycka att den obligatoriska skolan skall sträva efter att ha en utbildning som anpassas efter varje barns individuella behov och att alla barn är välkomna. Den norske forskaren Haug anser att man kan se på begreppet på flera olika sätt. Alla har formell rätt till utbildning men inte samma utbildning eller alla har samma formella rätt till utbildning. Ett annat sätt att se på begreppet kan vara att alla som går i skolan skall ha behållning av den, ett utjämnande rättvisetänkande, samt en demokratisk deltagarsynvinkel (Nilholm, 2003). Det norska begreppet ”en rymlig skola” och det danska ”inkludering” har en likvärdig betydelse. Dessa begrepp kan anses vara en politisk drömbild, en skola som kan erbjuda en utbildning för alla elever på individnivå.

4.9 Särbegåvade barns skolsituation

I många västländer, så som USA, Storbritannien och Nya Zeeland har man specialklasser för ”gifted children” (Hjörne & Säljö, 2008) men även om det pågått och pågår diskussioner, såväl ur nationellt som internationellt perspektiv, har de särbegåvade barnens skolsituation inte varit en prioritet. I regel följer man de ordinarie kursplanerna och att frångå dem är mycket ovanligt men det finns metoder för att främja de begåvade barnens inläring. Två av de främst förekommande är acceleration och berikning. Genom att med hjälp av acceleration ges eleven möjlighet att bearbeta läroplanens innehåll i snabbare takt än sina klasskamrater kan man uppnå ett större intresse hos denne. Särbegåvade barn känner sig ofta understimulerade av en allmän studietakt och att gå igenom kursplanen vid lägre ålder än övriga elever alternativt snabbare kan väcka deras intresse (Persson, 1997).

Med berikning menar man att eleven arbetar med samma uppgifter som sina klasskamrater men ges möjlighet att fördjupa sig i densamma. Det kan även innebära att eleven får möjlighet att arbeta med helt andra uppgifter som de övriga i klassen inte hinner med. Det är också vanligt i andra länder att ha speciella klasser där anpassad undervisning bedrivs (Winner, 1999).

Forskning finns idag som visar att särbegåvade barn, genom interaktion med likasinnade, får bättre förutsättningar i sin skolgång (Persson, 1997).

4.10 Samhälleliga svårigheter

Begränsade personella samt tidsbegränsade ekonomiska och pedagogiska resurser genomsyrar den svenska skolan. Skolpersonal står ofta inför olika dilemman. Vems eller vilkas behov ska prioriteras? Vilka elever behöver mest hjälp? Vad ska vi göra först? Sällan finner man svar på dessa ständigt återkommande dilemman. I detta sammanhang är en väsentlig fråga vilka elever som skall bedömas ha särskilda behov och därmed ha rätt till stöd i undervisningen (Hjörne, 2004). I synsättet ”en skola för alla” är man rädd för att lyfta fram olikheter i samma omfattning som likheter. I en klass med en eller flera elever som har konstaterad diagnos är svaret ofta en extra resursperson i klassrummet. Diagnosen eller klassificeringen innebär ett inträdeskort till sociala förmåner av skilda slag. Förmånerna kan skifta mellan muntliga prov, särskilda hjälpmedel eller extra undervisning. Även placering i särskild inrättning kan förekomma. Dessa sociala förmåner ges enbart till de elever som preciseras som avvikande från normen (Börjesson, 1997).

Ett annat dilemma som spelar in i debatten är att alla har något att säga om hur skolan bör eller skall drivas. Då alla i Sverige har genomgått grundskola har många en åsikt om densamma. Man kan se detta engagemang i skolfrågor som både positivt och negativt. Lärare

upplever sällan att de får arbetsro. Kritiken angående beslutet att införa spetsutbildningar för elever med särskild begåvning i matematik, efter rekommendationer från Europarådet, lät inte vänta på sig. Denna kritik inriktade sig på frågan om de som redan har begåvning skulle kunna kräva hjälpinsatser och stöd. Inger Wistedt (2005), professor i pedagogik vid Stockholms universitet, har "barn med särskild fallenhet för matematik" som forskningsområde. Hon menar att gruppen barn med särskild begåvning har lika många olikheter som andra barngrupper. Enligt Wistedt är inte alla barn med intresse för matematik högpresterande om man med detta uttryck menar flexibel och snabb i skolan. Flera av eleverna är uttråkade och understimulerade och levererar långt under sin kapacitet. Andra barn tycker att det är så obekvämt att vara annorlunda att de gör allt i sin makt för att dölja sin begåvning (a.a).

Intentionen "En skola för alla" är mycket svårt att leva upp till. Faktum är att integrering och segregering är ett problem som sträcker sig långt tillbaka i skolsystemets historia. Enligt Säljö och Hjärne (2008) har vi aldrig haft en skola som välkomnat alla. Dagens diagnoser som ADHD, Aspergers syndrom, autism och dyslexi kan ses om moderna uttryck för gårdagens avvikande de som kallades svaga, idioter, omogna eller obegåvade.

Under 1930-talet grundades rådgivningsbyråer för uppfostringsfrågor, dessa finns fortfarande kvar som PUB (barn och ungdomspsykiatri). Det är tillsammans med skolhälsovården som denna instans genomför utredningar av barn och deras tänkbara anpassningsproblem.

Wallström, (2010) tar upp frågan om skolan verkligen vill se dessa elever. Det är lätt att beundra barnet som lärt sig läsa långt innan skolstart eller lärt sig gå ovanligt tidigt. Men det verkar inte vara lika lätt när det senare är dags att inordna sig i rutiner och grupper. Den särbegåvade eleven utmärker sig på ett eller flera sätt som stör normaliteten. I vårt demokratiska samhälle finns en underliggande tanke om att majoriteten styr vad som är fel eller rätt. Samhällets normer och värderingar präglar oss. Att älska skolan är inte likvärdigt med att älska att lära. Många upplever dessa barn som "jobbiga" och påfrestande snarare än begåvade barn med behov av särskild stimulans. Det krävs mognad och kunskap av den lärare som i sitt yrkesliv möter ett barn som bemästrar ett ämne bättre och djupare än pedagogen själv. Om denna mognad och kunskap saknas kan barnet lätt uppfattas som ett hot mot pedagogens auktoritet.

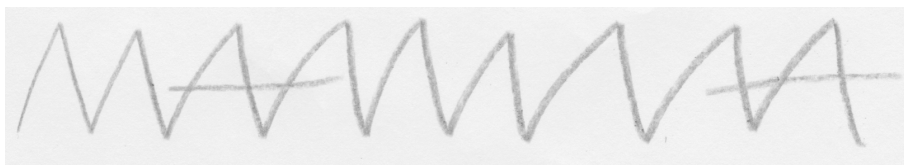
5. Resultatredovisning

I nedanstående text redovisas resultaten som framkommit i examensarbetet. Informanternas namn är fiktiva och återfinns sist i referaten. Som tidigare återgetts är referaten från intervjuerna återgivna så ordagrant som möjligt. Liselott och Uno är Livs föräldrar och Liv är flickan själv.

5.1 Livs historia

Liv beskrivs av sina föräldrar som ett gladlynt, intresserat barn redan från sina första levnadsdagar. Hon var tidigt intresserad av böcker och matematiska lekar (redan före ett års ålder) och för hennes mor var det naturligt att leka lekar som innehöll element av matematik och bokstäver.

För mig var det naturligt att räkna allt tillsammans med Liv. Tår, stenar, bokstäver och så vidare. Jag har efteråt förstått att det inte är vanligt för andra föräldrar att göra så här så tidigt men jag såg inget konstigt i detta. Liv tyckte det var roligt och hon hängde med i lekar som innehöll både addition och subtraktion redan vid ett och ett halvt års ålder. Liv satt ofta och ritade, inte sådär som barn brukar göra, cirklar och "kladd", utan hon ritade streck. Alltid streck. En dag, när hon var cirka ett år och åtta månader, satt vi vid matbordet. Uno filmade och Liv satt och ritade. Sicksackstreck uppifrån och ner. Plötsligt pekade hon på sitt papper och sa: "-Mamma, mamma, mamma." När jag tittade på hennes papper hade hon ritat flera sicksackstreck efter varandra och sedan dragit horisontella streck över några av dem. Jag frågade vad hon gjort och hon fortsatte säga mamma, flera gånger. "-Har du skrivit mamma?" "-Mamma" svarade hon och pekade på sitt papper. Jag bad henne att skriva mamma en gång till och det gjorde hon. Vi har allt på film! (Liselott)

Vid femårs ålder läser Liv obehindrat spelregler till olika spel och kan med lätthet förklara hur man spelar både för vuxna och barn. Dock blir hon frustrerad och arg om någon inte förstår hur spelet skall spelas eller inte håller sig till reglerna. Hennes föräldrar märker också av ett stort behov av att "pausa" hos Liv. Uno beskriver det som att hon behöver varva ner hjärnan.

När vi varit hos vänner eller om Liv varit på "kyrkis" så kunde hon sitta i timmar när vi kommit hem och gunga. Samtidigt som hon gungade sjöng hon memorerat om och om igen. Helt fokuserad, nästintill okontaktbar. Hon kunde även sätta sig framför teven och följa den med totalt fokus. Eftersom hon kunde känna igen

vissa ord kunde hon följa med i textningen av utländska program och följa handlingen relativt lätt. (Uno)

Liv är ett barn som intresserar sig för hur saker hänger ihop. Hon är vetgirig och frågar ofta och mycket om allt. Samtidigt som hon trivs i sitt eget sällskap interagerar hon gärna med andra i sin omgivning, även om det oftast är vuxna människor hon tyr sig mest till. När hon börjar i sexårsverksamhet far hon runt bland de olika barnen och försöker göra någonting. Hon upplever dock att de inte vill ha henne där.

Det fanns en del pojkar som alltid byggde med ”kapla-stavar”, några tjejer som alltid var i dockvrån och andra som byggde kojor. Jag flög mest runt och försökte göra någonting. Jag var inte en del av dem.

Det var de och jag. (Liv)

Dagen innan sin första skoldag var Liv förväntansfull och exalterad. Nu skulle hon äntligen få lära sig någonting. När hon vaknade nästa morgon fick hon ett utbrott och grät. Hon ville inte gå till skolan. Liselott fick dra henne dit och så fortsatte det, varje morgon, under hela det första året. Liselott hade tagit kontakt med skolpersonalen redan innan skolstart för att diskutera Livs situation. Hon upplevde det som att personalen var intresserad och engagerad och hon fick löfte om att Liv skulle kunna delta i undervisningen i årskurs ett några dagar i veckan.

Efter några dagar i förskoleklassen kom jag hem och var jättebesviken. Man fick ju bara leka. Vi fick inte klättra i träd och jag fick inga läxor. Mina dagar gick åt till att försöka hitta något att göra. Jag fick aldrig vara med ettorna och jag fick inte heller tillgång till det material som ettorna arbetade med. Vad hade det gjort om jag fick en mattebok som de hade. Jag gick ju ändå inte i deras klass, de hade inte brytt sig. (Liv)

Enligt Livs uppfattning fanns det ingenting att göra. Pedagogerna hade kunnat plocka fram nästan vad som helst, korsordshäften, mattehäften, böcker, bara Liv kände att hon fick något att göra. En positiv händelse som hon kommer ihåg är dock när specialpedagogen kom till klassen för att vara med en elev som hade ADHD. Då fick Liv ibland sitta med henne vid datorn och spela ett spel som hette ”Chefrens pyramid”¹. Specialpedagogen och Liv satt

---

¹ Chefrens pyramid är ett dataspel för elever mellan 10 och 15 år. Spelet har uppgifter som behandlar bland annat huvudräkning, procenträkning och överslagsräkning m.m. Spelet kommer från Alega förlag. www.alega.se

tillsammans och ibland fick hon hjälp. Tillsammans försökte de komma vidare i spelet. Detta är första gången i vårt samtal som Liv uttrycker att något hon gjort i förskolan var roligt.

Löftet om att få delta i undervisningen i klass ett blev ett tomt löfte och när jag undrar om Liv själv frågade efter detta svarar hon att hon inte gjorde det. Hon säger att hon anpassade sig till situationen även om det inte kändes rätt och det gjorde henne understimulerad och uttråkad.

I första klass vände det för Liv. Hon fick en pedagog som hela tiden hade material som Liv kunde arbeta med när hon var klar. Och det var okej att hon var snabb, hon fick arbeta i sin egen takt och ser detta som mycket positivt. Fröken förstod att Liv var ett barn som kunde. Det enda negativa som hon kan komma ihåg från ettan var att det var få och tunna böcker att läsa fritt i. Det fanns några förutom Liv som redan kunde läsa i klassen och de böcker som fanns var för lätta. När jag pratar med Liv beskriver hon första klass som det bästa året i hennes skolgång.

Jag har funderat innan på vilket år som var det bästa under hela min skolgång. Jag måste säga ettan. Jag kan inte komma på något annat år som varit bättre. (Liv)

I andra klass vände det igen. Fröken fanns kvar, så gjorde även uppgifterna men Liv kommer ihåg första klass som mycket mer utmanande och spännande än andra klass. När hon resonerar kring orsaken nämner hon att det kanske kan bero på att uppgifterna var av samma slag som i första klass men kan inte riktigt säga om det var därför motivationen tröt. De hade lite mer engelska i tvåan än i ettan och det var intressant.

I årskurs två börjar de andra eleverna mobba Liv. Hon kan inte säga varför men det blir allmänt accepterat att Liv är den man kan säga elaka saker till och slå på. Liv upplever det som att de andra eleverna inte uppfattade det som något konstigt att hon blev mobbad och hon accepterade detta faktum.

Dunk, dunk, dunk... Uno ligger och läser en godnattsaga för lillasyster när de blir störda av jämna rytmiska dunkningar från rummet intill. -Sluta! ropar Uno. Jag går upp för att se vad som står på. På sitt rum sitter Liv och dunkar huvudet i väggen. Jag undrar vad som är fel. Hon tittar på mig med tårar i ögonen. -Jag är dum mamma! - Du är inte dum, sluta. Jag tar henne i famnen och försöker trösta. -Du är inte dum, vad är det som har hänt? undrar jag. Liv förklarar att hon inte är som de andra barnen. Hon är annorlunda. Dum. I mörkret håller jag mitt lilla, ljusa, blåögda, vackra barn medan tankarna far fram och tillbaka. Hur har det blivit så här? Vad

är det som händer. Jag vill förstå, hitta en lösning. Föga anade jag då att jag skulle få fundera flera år framöver. Vad hände med mitt glada vetgiriga barn, hon som kan så mycket och älskar att lära sig nya saker. Varför känner hon sig dum? Jag lovar att jag skall prata med hennes fröken, igen. -Det spelar ju ingen roll mamma, hon fattar ju inte ändå, får jag till svar. -Jag vill inte gå till skolan. Jag svarar att hon måste det, alla måste gå i skolan. -Men du kan vara fröken mamma! Hon gråter och jag håller henne i min famn. Till slut somnar hon, i sin säng tillsammans med katten, pokémonfiguren och mig. Med tårar i de vackra ljusa ögonfransarna. (Liselott)

Under sin skolgång händer det att Liv går ut i korridoren och dunkar huvudet i tegelväggen. Efter ett tag går hon in till fröken och säger att hon har ont i huvudet. Fröken skickar henne till skolsyster. Där är det ofta kö och om Liv har tur missar hon en kvart på lektionen.

Fram till och med tredje klass läste hon gärna högt och besvarade frågor på engelska i klassen men efter kommentarer från sina klasskamrater slutade hon med detta. Fortfarande idag är engelska något hon känner att hon enbart kan tala med någon som inte kan något annat språk. Hon skulle aldrig tala engelska med någon i skolan.

På mellanstadiet hade vi bett om att Liv skulle få svårare uppgifter i matematik. Men eftersom hon vägrade att läsa eller tala engelska i klassen sade hennes pedagog till henne att hon inte skulle tro att hon kunde få svårare uppgifter i matematik. (Liselott)

I årskurs fem eskalerade mobbningen och Liv blev trakasserad och slagen flera gånger i veckan. Pedagogerna ansåg att det var hennes eget fel. Pedagogerna fick henne att be om ursäkt till sina klasskamrater, som var de som utsatte henne för mobbningen. Liv vägrade vilket gjorde pedagogerna ännu mer upprörda och arga.

Visst, jag kunde göra lite konstiga saker ibland. Men det var ju bara för att de skulle se mig och för att jag inte skulle vara så ensam. (Liv)

Ibland kunde hon få ångestattacker på kvällarna och någon gång kom hon hem från skolan och hade blött näsblod. Liselott tyckte att det var förfärligt men trots upprepade samtal med pedagoger och rektor skedde ingen förändring. De tre sista veckorna på vårterminen i årskurs fem stannade Liv hemma från skolan eftersom hennes föräldrar inte ville utsätta henne för fler trakasserier.

Inför sjätte klass byter Liv skola. En privatskola har öppnat i en närliggande stad och där får eleverna själva planera sin skolgång tillsammans med en mentor. Detta upplägg verkar vara rätt för Liv och familjen ser en ljusglimt. Dock upptäcker de ganska snart att planeringen är svårare än de trott och mentorn hjälper inte till i den utsträckning hon skulle kunna. Liv har svårt för att begränsa sina val och vill gärna jobba mycket med allt. Resultatet blir att hon känner sig stressad och inte jobbar med något alls. Lektionerna i engelska går hon inte på eftersom hon där är tvungen att tala inför grupp. Ingen av pedagogerna på den nya skolan frågar varför eller försöker förstå. Det blir många möten med skolans personal för Livs föräldrar med resultatet att Liv får arbeta hemma för att hinna i kapp. Livs mamma försöker få pedagogerna att förstå vilken typ av hjälp hennes dotter behöver men pedagogerna verkar inte vara intresserade. Under vissa perioder uppvisar Liv även suicidala tendenser vilket är relativt vanligt bland särbegåvade barn

Efter ett möte med skolan när Liv går i åttonde klass kör hon och jag förbi sjukhuset i stan. Då ber hon mig att släppa av henne vid ingången så att hon kan gå in och ljuga för läkarna. ”Då kan de ställa en diagnos på mig så måste skolan hjälpa mig mamma.” (Liselott)

Liselott letar förklaringar på varför Liv har det som hon har det. På internet läser hon om Ole Kyed, en lärarutbildad forskare inom pedagogisk psykologi i Danmark. Hon tar kontakt med honom runt påsk när Liv går i åttonde klass. Redan samma dag ringer Kyed upp och de stämmer möte omgående. Han är på väg till ett konvent om särbegåvade barn på Island men anser att Livs situation kräver ett möte. Efter samtal och tester där Livs IQ konstateras ligga mellan 140-150 kan han med säkerhet säga att hon är ett särbegåvat barn. Liselott tar kontakt med skolan och berättar vad man kommit fram till men hon känner att hon inte möts av någon förståelse överhuvudtaget.

Det verkade som att lärarna tyckte att ”om hon är så himla smart så kan hon väl göra sina uppgifter. Så är det ur vägen” Men det handlar ju inte om det. Särbegåvade barn fungerar inte så. Det försökte jag förklara men de lyssnade inte. (Liselott)

Liv avslutar sitt nionde skolår med relativt bra betyg. Hon börjar på en gymnasielinje för spelutveckling. När familjen kontaktar skolan för att prata om att Liv gärna läser fler språk får de till svar att detta inte går att ordna eftersom det språk hon helst vill läsa har sina lektioner samtidigt som datalektionerna. Efter ett år avbryter hon sina studier på skolan och byter till natur med tillägg företagsekonomi, historia och tre extra språk utöver den ordinarie kursplanen på ett annat gymnasium. Under sommaren försöker hon läsa in de kurser hon behöver för att kunna börja i tvåan direkt. Lärarna skickar hem material men det blir henne

övermäktigt. Hon får ingen handledning och hennes föräldrar försöker stötta och hjälpa henne så gott det går. Hösten kommer och hon börjar på sin nya skola. Efter några månader känner hon att hon inte orkar mer. Tillsammans med sin mor uppsöker Liv läkare och efter ett långt samtal sjukskriver läkaren henne på grund av skolrelaterade problem.

Läkaren pratade länge med Liv och sedan sa hon "Tänk, på pappret står det att du är 17 år men jag sitter och resonerar med en 29-åring!" (Liselott)

Jag undrar om Liv var en elev som var aktiv under lektionerna och svarade på frågor, läste högt och så vidare. Svaret blir att hon var det till en början. Hon var en elev som räckte upp handen så ofta att hon inte fick svara på några frågor. När hon väl fick svara hade hon oftast rätt. Men allteftersom mobbningen i grundskolan eskalerade slutade hon svara. Hon ville inte riskera att ha fel och höra de andra skratta åt henne.

Jag vet att alla säger att de säkert inte skulle skratta och oftast hade jag ju rätt, men jag blev livrädd för att kanske svara fel och då var det bättre att vara tyst. (Liv)

Ibland svarade Liv med en längre utläggning än läraren hade väntat sig. Reaktionen från lärarna beskriver hon som negativ eftersom de inte kunnat svaret själv men ibland blev de förvånade och glada när hon svarat på något.

Vi arbetade med grönsaker och skulle nämna olika grönsaker som läraren skrev upp på tavlan. Någon sa tomat och jag räckte upp handen och påpekade att tomat inte är en grönsak utan en frukt, det hade jag precis läst i en bok. Hälften av klassen reagerade med att bli stormsura och läraren blev också sur och sa att det inte alls var så. Jag rabblade i ett rasande tempo upp det jag läst i boken och argumenterade för att jag faktiskt hade rätt. Resultatet blev att klassen blev ännu surare och jag blev också sur eftersom de andra inte kunde acceptera att jag hade rätt. (Liv)

Sådana händelser är något som gör Liv väldigt frustrerad, att andra inte kan acceptera att de har fel. Fast, som hon själv uttrycker det:

Sån är man väl själv också ibland. (Liv)

Vidare berättar Liv om en lärare från gymnasiet som undervisade i fysik. Fysik är ett av Livs stora intressen vilket gör att hon gärna läser böcker om fysik på egen hand.

Vi hade en lärare i fysik som undervisade väldigt konstigt. Det var inte många som hängde med i hans undervisning. Han var snabb med att gå vidare till svårare saker vilket gjorde att många inte fattade. Jag tyckte det var intressant efter som jag gillar fysik och när jag berättade att jag kände till en bok som han pratade om och att jag köpt den och skulle läsa den såg jag hur det liksom glimmade till i hans ansikte. Han blev glad att någon brydde sig. (Liv)

Vid frågan om hon själv stött på någon lärare som fått det att glimma till hos henne svarar hon snabbt nej. Följdfrågan om vad en sådan lärare behöver ha för att kunna tända hennes gnista får henne att fundera ett tag.

Han eller hon behöver ha extrem förståelse för människor. Läraren måste förstå hur människor reagerar just för att förstå varför eleven är ointresserad och inte gör saker, varför den blir sur och så vidare. För om läraren vet det så kan han rätta till det. Den behöver också vara kreativ för att kunna hitta andra lösningar på problem, anpassningsbar så att han inte bara använder sig av lösningar som han själv har kommit fram till. En lärare måste kunna tänka på nya sätt och lära sig nya saker. (Liv)

Liv anser att speciella skolor för särbegåvade barn är har både fördelar och nackdelar. En av fördelarna är att det ger särbegåvade barn en möjlighet att få rätt undervisning när undervisningen inte fungerar i den vanliga skolan. Samtidigt ser hon nackdelar med dem. Behovet av skolor för särbegåvade visar, enligt Liv, på en brist i den vanliga skolan. Skolan kan inte ta hand om barn och elever som inte följer normen och det är inte bra. För att förändra den svenska skolan så att den kommer närmre målet "en skola för alla" tänker Liv att den inte skall vara så trångsynt. Skolan kan inte motivera uppgifter med att "om alla andra gör det så måste du också göra det".

6. Diskussion

På webbplatsen Lärarnas nyheter återfinns en artikel ur Pedagogiska Magasinet nr 11. I artikeln *Låt särbegåvade barn skina* resonerar Roland S Persson kring begreppen begåvning och talang. "Att tala om begåvning som genetiskt betingat är en "politisk het potatis", menar han. Överlag talar man helst om talang." (www.lararnasnyheter.se, 2011)

Enligt Persson betyder begåvning att det finns genetiska förutsättningar att utveckla något och i och med det en begränsning. I kontrast till detta nämner han talang som i princip alla kan utveckla om de får tillräckligt stöd. Han fortsätter med att tala om att de politiker som talar om begåvning i detta sammanhang inte sitter kvar länge på sin stol samtidigt som en genetiker inte skulle säga att alla kan bara de ges möjligheten.

Jag funderar över om de särbegåvade barnen har någon självklar plats i dagen skola. Enligt mig inbegriper termen "En skola för alla" inte dessa barn. Det är vanligare att särbegåvade klassificeras som stökiga, ointresserade och avvikande än att de tillåts arbeta i sin egen takt och på egen hand. På grund av bristande kunskap hos skolpersonal tror jag att det är svårt att identifiera och hantera dessa barn.

Det särbegåvade barnets behov av bekräftelse från vuxna i dess omgivning är större ju yngre barnet är (Kyed, 2007). Detta ser vi tydliga tecken på hos Liv, som redan vid tidig ålder söker sig till vuxna och föredrar att sitta tillsammans med specialpedagogen vid datorn istället för att leka med sina jämnåriga.

Livs förmåga att läsa och förstå reglerna för sällskapsspel redan vid fem års ålder skapar ibland stor frustration hos henne. Medspelarna förstår inte alltid hur spelet går till och följer inte reglerna så som det är tänkt. Livs reaktion blir att hon försöker förklara igen och om detta inte hjälper blir hon arg, drar sig undan och låter de andra spela färdigt utan henne. Under en föreläsning vid högskolan i Jönköping beskriver Roland S Persson de särbegåvades situation i detta avseende på följande sätt. "De har hög moral och är mycket måna om att saker och ting skall gå rätt till".

Livs mor tog kontakt med skolan inför skolstarten. Hon upplevde det som att hon fick god kontakt med personalen och att de förstod Livs behov och tog det på allvar. Trots detta infriades inte de löften som personalen hade givit angående medverkan i undervisningen i första klass eller tillgång till skolmateriel. Enligt forskning är utmaningar på rätt nivå i skolan och stöd inom familjen ett framgångsrikt koncept. Dock är det mänskliga mötet det allra viktigaste för de särbegåvade barnen. Oftast sticker de särbegåvade barnen ut på ett eller flera sätt och stör normaliteten (Wallström, 2010). Ett gemensamt problem för många särbegåvade barn är att de inom vissa specifika områden är mycket längre fram än sina jämnåriga. De blir snabbt uttråkade i lek och aktiviteter med andra och dessutom har de ofta en önskan om att vara ledare och till exempel ändra på lekens regler. Det är inte nödvändigtvis så att de särbegåvade barnen är känslomässigt mer mogna än sina jämnåriga när det gäller den neurologiska utvecklingen. Inte heller när det gäller att hantera konfliktsituationer. De har ibland svårt att förstå varför andra barn inte förstår deras reaktioner och upplever istället sina kamrater som dumma. Att andra barn efterhand avvisar det särbegåvade barnet eftersom han eller hon skapar obehag i gruppen och även undviker att leka med honom eller henne är lätt att förstå .

Livs känsla av utanförskap kan ha att göra med det faktum att hon inte agerar som sina jämnåriga. Hon uttrycker sig på ett annorlunda sätt och har svårt för att acceptera lekens regler. Särbegåvade barn har ett extremt högt rättspatos vilket kan bidra till problem i förhållandet till andra elever (Kyed, 2007).

Under årskurs två beskriver Liv hur hennes motivation sjunker till följd av skoluppgifternas upprepande karaktär. De intellektuellt begåvade barnen får ofta problem i skolan. När de inte får den stimulans och uppmuntran som motsvara den kapacitet de besitter upplever de ofta passivitet, tristess och utanförskap. Eftersom särbegåvade barn har större fallenhet för att komma ihåg och bearbeta tidigare inlärd kunskap och kan bearbeta information och ny kunskap snabbare än sina jämnåriga blir upprepande uppgifter irrelevanta för dem. Liv uttrycker det som ”slöseri med tid”. Förutsättningar till lärande är en av de viktigaste faktorerna. För många särbegåvade blir möjligheten att mäta sin intelligens och söka samt beviljas medlemskap i Mensa ett sätt att för första gången få legitimitet för den man är. Dock sker mätningen ofta efter det att skolgången är avslutad. På grund av detta är kunskapen om särbegåvning, i skolan och i familjen, många gånger livsviktig för individen (Wallström, 2010).

Pedagogen som undervisade Liv i mellanstadiet visar på ett vanligt fenomen bland skolpersonal vid mötet med särbegåvade elever: osäkerhet och bestraffning. Pedagogen visar på en osäkerhet i fråga om hur hon skall få Liv att läsa högt under engelska lektionerna. För att komma till rätta med situationen hotar hon Liv med att inte ge henne de uppgifter i matematik som hon tidigare utlovat. Besträffning. Enligt Roland Persson måste lärare vara öppna för att en del barn kan mer än de själva. Om läraren kan identifiera de barn som behöver mer stimulans kan han eller hon sedan anpassa undervisningen för de särbegåvade barnen med ganska små medel utan att ta till särskilda lösningar.

I kamratrelationer har Liv känt sig utanför under hela sin skolgång. Hon beskriver det själv som ”hon och dem”. Ofta uttrycker sig det särbegåvade barnet annorlunda än sina kamrater.

I skolan är Liv en elev som inte gör mycket väsen av sig. Hon är perfektionist vilket gör att hon undviker uppgifter där hon är osäker om hon kan leverera ett arbete som håller den standard hon vill uppnå. Detta är en av flera signaler på att det särbegåvade presterar under sin egentliga nivå. I skriften ”Help- our child is gifted” (Kokot, 1999) talar om att omkring 25-58 % av de särbegåvade barnen troligtvis underpresterar i skolan. Det är dock allmänt känt att elever som börjar skolan fulla av entusiasm, energi och lust att lära efter några få år i grundskolan tappar intresset.

De särbegåvade barnen är ofta ovilliga att ta risker. De behöver omgivningens försäkran om att allt kommer att gå bra innan de kastar sig ut i det okända. De har ofta fokus inställt på det

som inte är tillräckligt bra och har en mycket väl utvecklad självkritik. Detta smittar i sin tur av sig på prestationer och motivation. Skolan behöver bygga upp en atmosfär av trygghet och acceptans som uppmuntrar barnet att finna sin egen lösning på uppgiften de ställs inför. Detta även om den är annorlunda än gängse uppfattning om hur uppgiften skall lösas. Alla barn, särbegåvade eller inte, mår bra och har nytta av att personalen i skolan och vuxna i deras närhet tillsammans med dem utforskar världen. Att intellektuellt kunna filosofera med dem i nya och okända situationer är oftast tillräckligt för att hålla intresset och motivationen igång. Livs fundering kring hur en lärare skall vara för att tända gnistan hos henne ger bevis på detta. Hon säger att den vuxne skall vara anpassningsbar, att läraren måste kunna tänka på nya sätt och lära sig nya saker.

6.1 Metoddiskussion

Det som framkommit under samtalen med Liv och hennes föräldrar skall inte på något sätt ses som signifikativt för alla särbegåvade elever utan skall ses som talande för en specifik individ, Liv. Min tanke med denna studie var inte att dra slutsatser om en hel grupp eller att komma fram till en generell attityd. Jag ville snarare genom samtal och litteraturgenomgång få kunskap om särbegåvning och särbegåvade barn samt väcka tankar och idéer hos läsare och respondenter.

Under arbetets gång har jag funderat mycket över vad jag skulle ta med i arbetet och vad som skulle lämnas därhän. Vikten av att begränsa mig och inse både kunskapsluckor och att arbetet skall utföras på en begränsad tid har gjort att uppsatsen har sin nuvarande form. Det hade varit intressant att följa flera olika barn med konstaterad särbegåvning och se hur deras skolgång är eller har varit. Även att studera hur kunskapen om särbegåvning ser ut i den svenska skolan hade varit ett intressant ämne. Kanske någon blir intresserad av att ta upp tråden där jag släpper den?

På vilket sätt kan vi dra lärdom av detta barns skolgång?

Vilka fallgropar finns det för pedagogen vid mötet med ett särbegåvat barn?

7. Avslutande reflektion

Under hela sin skolgång har Liv upplevt ett utanförskap. Hennes förväntningar på skolan blev aldrig infriade. Hon har aldrig känt att skolan har tagit hennes kunskapsörst på allvar och i och med detta har hon tappat tron på att det någon gång skulle kunna bli annorlunda. Finns det enkla lösningar som skulle gjort Livs upplevelse av sin skolgång annorlunda. Jag tror det. Bara det faktum att Livs föräldrar faktiskt tar kontakt med skolpersonalen inför skolstarten och förklarar Livs situation borde ha gjort lärarna uppmärksamma på det barn som de fick möta. Att inte ta föräldrars kunskap och/eller oro på allvar är ett sätt att visa på

förhållningssättet att skolan vet bäst, kom inte här och tala om för oss vad vi skall göra. Man kan tycka att personalen skulle se att ett av barnen i barngruppen inte "får plats". Genom att uppmärksamma detta kanske känslan hos Liv att inte höra till inte hade blivit lika markant. När hon i årskurs två tappar motivationen för skoluppgifterna kan man tycka att hennes lärare borde funderat över orsaken. En elev som i första klass arbetar med glädje och entusiasm för att sedan tappa gnistan totalt måste väl ändå väcka uppmärksamhet.

Genom hela Livs historia tycker jag mig kunna se att hon och hennes föräldrar möts av oförstående och ignorans. Detta är mycket sorgligt och något jag hoppas att skolpersonal kan fundera över. Hur kan vi finna tid att faktiskt lyssna på våra elever och föräldrar så att de känner sig uppmärksammade och synliggjorda? Skolan har ett ansvar att kommunicera sin verksamhet.

Under arbetets gång har jag funderat över varför dessa barn "inte finns" i det svenska skolsystemet. Kan det bero på att skolan fortfarande lever kvar i den gamla uppfattningen om att eleverna är som oskrivna blad som skolan skall fylla med kunskap? Hur kommer det sig att vi blir rädda när vi möter en person som så uppenbart befinner sig på en högre nivå kunskapsmässigt? Jag har funderat över om "Jantelagen" spelar in i detta sammanhang. Att inte få lov att sticka ut från mängden och vara stolt över att man är annorlunda. Hur kan vi komma ur detta synsätt.

Arbetets relevans för läraryrket anser jag är mycket hög. Detta framförallt på grund av att kunskapsbristen inom ämnet är stor. Något som styrker detta påstående är bristen på vetenskaplig forskning i ämnet. Om man räknar med att cirka 2,5 % av alla barn har någon form av särbegåvning är chansen stor att de flesta inom skolans verksamhet någon gång kommer att stöta på ett barn som Liv.

"A child miseducated is a child lost."

John F Kennedy

8. Referenser

8.1 Litteratur

Börjesson, Mats. (1997) *Om skolbarns olikheter*. Stockholm, Skolverket

Dahlborg Lyckhage, Elisabeth. (2006), Att analysera berättelser (narrativer). I: Friberg, Febe (red.), *Dags för uppsats - vägledning för litteraturbaserade examensarbeten* (s. 139-148). Lund, Studentlitteratur.

Gardner, Howard. (1994), *De sju intelligenserna*. Jönköping, BrainBooks.

Hjörne, Eva. (2004), *Excluding for Inclusion? Negotiating school careers and identities in pupil welfare settings in the Swedish school*. Göteborg, Acta Universitatis Gothoburgensis.

Hjörne, Eva & Säljö, Roger. (2008), *Att platsa i en skola för alla. Elevhälsa och förhandling om normalitet i den svenska skolan*. Stockholm, Nordstedts akademiska förlag.

Johansson, Anna. (2005), *Narrativ teori och metod*. Lund, Studentlitteratur.

Jonsson, Hans., Heuchemer, Birgit. & Josephsson, Staffan. (2008) Narrativ analys. I: Granskär, Monica & Höglund-Nilsen, Birgitta (red.), *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso och sjukvård* (s. 189-203). Lund, Studentlitteratur

Korp, Helena. (2003). *Kunskapsbedömning - hur, vad och varför*. Myndigheten för skolutveckling

Kyed, Ole. (2007). *De intelligente börn*. Aschehoug, Dansk Forlag A/S

Nilholm, Claes. (2003) *Perspektiv på specialpedagogik*. Lund, Studentlitteratur

Persson, Roland S. (1997). *Annorlunda land - särbegåvnings psykologi*. Falköping, Almqvist & Wiksell

Wallström, Camilla. (2010). *Se mig som jag är - Om särbegåvade barn i skolan*. Varberg, Argument Förlag AB

Winner, Ellen. (1996). *Begåvade barn - myt och verklighet*. Jönköping, Brain Books

Skolverket. (2010). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Lgr 11*.

8.2 Internetkällor

Kokot, Shirley J. (1999). *Help - our child is gifted*. 11-12-19
Retrieved from: <http://inet.dpb.dpu.dk/biblio/skokot.pdf>

Mensa Sverige 11-12-10
Hämtad från: <http://www.mensa.se/det-haer-goer-vi/gcp>

- Stendahl, Emelie, (2011). *Låt särbegåvade barn skina*. Pedagogiska magasinet nr.11
Hämtad från: <http://www.lararnasnyheter.se/pedagogiska-magasinet/2011/11/10/lat-sarbegavade-barn-skina> 11-12-10
- Skolverket. (2000). *En skola för alla: om det svenska skolsystemet*. Stockholm, Liber
Hämtad från: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=725> 11-11-30
- Skolverket. (2011) *Viktiga förändringar*
Hämtad från: http://www.skolverket.se/lagar_och_regler/2.3351/2.2253/viktigaforandringar-1.132938 11-11-23
- Skolverket. (2011). *Åtta grundskolor får spetsutbildning*.
Hämtad från: http://www.skolverket.se/2.3894/publicerat/arkiv_pressmeddelanden/2011/atta-grundskolor-far-spetsutbildning-1.162360 11-12-10
- Wennström, Bo. *Kort skiss till handledning angående särbegåvade barn i skolan*
Hämtad från: <http://www.bowennstrom.se/handl/handledning.pdf> 11-12-22
- Wistedt, Inger. (2005). *En förändrad syn på matematikbegåvningar*. Nämnaren nr. 3
Hämtad från: http://ncm.gu.se/pdf/namnaren/5355_05_3.pdf 11-12-15